

NIEDOWIARSTWO (154) *sb n*

Zawsze w pisowni łącznej.

Wszystkie samogłoski jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* niedowiarstwo (34). ◇ *G* niedowiarstwa (57). ◇ *D* niedowiarstwu (10). ◇ *A* niedowiarstwo (24). ◇ *I* niedowiarstw(e)m (7). ◇ *L* niedowiarstwie (18). ◇ *V* niedowiarstwo (1). ◇ *pl A* niedowiarstwa (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII(XVIII) i XVIII w.

1. *Brak (całkowity lub częściowy) wiary, zaufania; niedowierzanie* (3) : niedowiarstwo/ nietelko czałem nie zawađzi/ ale wielekroć siła pomaga. *Górndworz* li7.

niedowiarstwo czyje [w tym: G pron (1), ai poss (1)] (2): Górndworz li7 cf W przeciwstawieniu; RejPos 121 cf W przen.

W przeciwstawieniu: »wiarą ... niedowiarstwo« (1): więcey złego z wiary/ niż z niedowiarstwá páńłkiego rofcie [...]. Wízákoż y w tym trzebá aby pan miał dobry rozładek/ á znał ludzie/ komu wierzyć/ á komu nie wierzyć przyłtoi. Górndworz li7.

W przen (1) : O błogofławionyłz tho był Thomałz/ y to święte niedowiarstwo iego/ kthore nam wczyniło tę nádzieię o tym Pánu náłzym RejPos 121.

2. *Brak mocnej wiary, częściowa negacja lub całkowite odstępstwo od zasad religii; incredulitas Vulg, PolAnt, Cn; diffidentia Vulg, Cn; incredibilitas Cn (145) : ato lię karanie rozumie wieczne potępienie Yelly wniedowiarstwie zemrzem SeklKat P4; Aza fye nye náyduye w Moizełfu nyedowiarstwo/ dla ktorego mu Bog do żyemye obycanéy wniłc nyedopułcił? KromRozm I C3v, Hv [2 r.]; LibMal 1554/188v [2 r.]; LubPs Yv marg, gg2; Ale iłz Kácerłki duch tym Kxięgam wyrozumieć nie może/ to czyni ich zátwardziály y pyłłny duch y niedowiarstwo Leop VV v; BibRadz I 9b marg, 1.Tim 1/13; Tu pátrzay co tho ielt zá grzech niedowiarstwo/ á iáko záłlepia oczy káždemu człowiekowi RejPos 86, 48, 67, 86 marg, 113v, 114v (10); BiałKat 336; RejZwierc 231v; WujJud 218; SkarJedn 144, 292, 309, 354; SkarŻyw [197]; NiemObr 102; Albowiem tákowe przemiany/ tych co wierzą do niedowiarstwá/ tych co nie wierzą do okrucieńłtwá przywodzą. ReszPrz 95; Y przetoż niechciał tam cudow czynił/ gdzie ták wielkie niedowiarstwo było/ że im cudá żadnego pożyłtku przynieść nie mogły. WujNT 147, przedm 35, s. 69, 147 marg, 188, 189 marg (18); WysKaz 29.*

niedowiarstwo czemu (3): Ewányelia Niedzyełe pyąthey w połłt/ [...] Przeciwko niedowiarstwu łłowom Páńłkim. RejPos 83, 131v, 143.

niedowiarstwo o czym (1): Krotka Rołspráwá o iedynym Bołłtwio we trzech perłonach [...]. Przeciwko niedowiarstwu pogáńłkiemu o Troycy świętey. RejPos 148.

niedowiarstwo czyje [w tym: G sb i pron (29), pron poss (22), ai poss (5)] (56): OpecŻyw 173; [Mówi Bóg:] Byłe^m gniewien, dla ich niedowiarstwa y łzemrania. WróbŻołł gg; KromRozm II f3; Przipominánie pirwłszego nyedowiarłłtwá przodkow náłżych LubPs V4 marg, V4, Y3v; Leop Mar 6/6, Rom 3/3; BibRadz Matth 17/20, Rom 3/3; BielKron 93; RejAp 157, 172v; Pan ku wíełłzey lekkości niedowiarłłtwá ich/ wzbudził á okazał wíełłżá wiarę w pogániech RejPos 35v, 2v, 29, 67v, 85v [2 r.], 112v (19); CzechRozm 131v; SkarJedn 4; SkarŻyw 69, 277, 493, 566; MWilkHist L4v;

wymawiał im niedowiarstwo ich y zátwardzenie fercá/ iż tym ktorzy go widzieli zmartwychwstałego/ nie wierzyli. *WujNT Mar 16/14, Matth 13/58, 17/20, s. 81, 139, 143 (16); PowodPr 29.*

W połączeniach szeregowych (8): RejKup p5v; Aza nye pełno w was pychy/ łakomstwa/ obżarstwa/ piyaństwa/ obłudności/ zazdrości/ nyenawici/ nyemiłofyerdzja/ á łnadź y nyedowiarstwa/ y wffelákyey złości á łotrostwa? KromRozm I C3; A gdzie niemáľz pokoju thám niemáľz wesela y żadney poćiechy/ ále ieft niewiádomość/ niedowiarstwo/ niełáľká Boża/ przekłęctwo/ gniew Boży/ wątpienie/ rozpátz/ piekło/ y wietzne męki y potępienie KrowObr 54; RejPos 79; BiałKat 73v; CzechRozm 104v; SkarJedn 149; PowodPr 42.

W przeciwstawieniu: »wiara ... niedowiarstwo« (7): Abowiem tv na tym świecie/ żywot wieczny bywa nalezion/ przes wiarę/ albo łtraczon przes niedowiarstwo SeklWyzn g2v; KrowObr 56v; RejZwierc B3v, 231; CzechRozm 198v; nie wezmie zá wiarę łwá zápláty/ ále zá łwe niedowiarstwo/ karanie odniešie. SkarJedn 4; WujNT Aaaaaa3.

W wyjaśnieniu przenośni (2): Iuż łie będzyc łtrzegł ciemności/ á to ieft káźdego niedowiarstwa á káźdego wyłtępku/ ktorymby miał obrázić Pána łwego RejPos 147v; Przez opułzczenie Pána możemy rozumieć odłzczepieństwo: [...] przez odwrocenie ná włtecz/ niedowiarstwo żydowskié ábo pogáńłkie PowodPr 29.

W charakterystycznych połączeniach: niedowiarstwo bluźnierskie, każde (2), małe, rozmaite, uporne, wielkie; niedowiarstwo apostołskie, heretyków, pogańskie (2), przeciwników, przodków, sakramentarzów, Tomasza św. (Tomaszowe) (2), żydowskie (2); niedowiarstwo obietnicam pańskim, słowom pańskim (2); pomsta za niedowiarstwo; niedowiarstwo Trojcy Świętej; każń niedowiarstwa, lekkość, pełen (2), przyczyna, przykład, skaranie, wina, zwyczaj; do niedowiarstwa przywodzić; niedowiarstwo odpądzáć od siebie, pokarać, strofować, wymawiać [komu]; z niedowiarstwa sądzić, strofować, wywieść; w niedowiarstwie chodzić, naśladować, trwać, zemrzeć (umrzeć, umarły, pomrzeć) (5), zostać.

Zwrot: »zgrzeszyć niedowiarstwem« (1): Tu zgrzełzył niedowiarłtem [!] iż więcey nádzieię łwá pokłádał w mocy ludzkiej ániżeli w Bogu. BibRadz I 196b marg.

Wyrażenie: »grzech niedowiarstwa« (7): áby Duch łwięty [...] przełtrzegá łwiát z grzechu niedowiarłthwá/ gđyż w tym grzechu niedowiarłthwá náłżego zależy włzytko y złe y dobre náłze. RejPos 129v, 129v [2 r.], 130 [2 r.], 131v.

Szeregi: »bałwochwalstwo abo niedowiarstwo« (1): Iáko tedy Zakon Boży naprzod tákowego Báłwochwáłtwá ábo niedowiarłtwá zákázuie: ták ie teź nayciężey karze PowodPr 29. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»grzech a niedowiarstwo« [szyk 5:1] (6): LibMal 1554/191; RejAp 172v; Iż wy w tych grzechoch wáłżych á w tym niedowiarłtwie wáłżym wiecznie pomrzeć muście. RejPos 29, 3, 85v [2 r.]. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 9 r.]

»niedowiarstwo i herezyja (a. heretyctwo)« (2): SkarJedn 144; wiele ieft w wołku tákich/ ktorzy [...] w niedowiarłtwie y herezyey ze czi łwey P. Bogá włzechmocnego łupią SkarKazSej 686a.

»niewiara albo niedowiarstwo« (1): Albowiem nieprzez iákiłżkolwiek grzech ále iedno przez łámę niewiáre ábo Niedowiarłtwo z Kołściołá Bożego ludzie wypadáią. WujJud 138v.

»niezbożność i niedowiarstwo« (1): odwroceni są od dobrego/ [...] będąc pełni niezbożności wżelákiey/ y niedowiarstwá *WujJudConf* 63.

»wątpienie i niedowiarstwo« (1): dożyczá dotykatz blizn ciała śwéego/ dlá oddalenjá wątpieniá ij niedowiarstwa każdégo. *OpecŻyw* 171. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»wątpliwie i z niedowiarstwem« (1): Ten ktory wątpliwie y z niedowiarstwem prosi/ pobobny [!] iest wáłom morfkim/ ktore się wiatrem y tám y lám vnośzą. *LatHar* [+9]v.

»niedowiarstwo i zła dufność« (1): Ewányelia Niedzyele Czwartey po wielkiej nocy [...]. Przeciwno niedowiarstwu y złey dufności o Pánu nášzym. *RejPos* 128v.

W przén (15) : I[e]zu ktorys iżby násze niedowiarsthwa rany vleczył/ rany twoie od apoštoła zwolennika Tomáza raczył dáć dotknąć. *TarDuch* C8v; á zaż niedowiarstwo ich wyncucie wiarę Bożą? *BibRadz Rom* 3/3; iż grzech á niedowiarstwo záflepi oczy ich *RejPos* 3; przecż sie Pan rozmawiał z zwolenniki o tey męce swoiey/ y przecż był zákrył to niedowiarstwo ich y to nierozumienie ich *RejPos* 67v; Rácżże [...] Boże nášz [...] zyąc z nich [oczu] thę márną łufkę prostoty á niedowiarstwá nášzego *RejPos* 284v; A cić tho są/ [...] ktorzy zwlekli s siebie ftáre odzyenie niedowiarstwá śwego/ á przyoblekli sie odzyeniem nowym *RejPos* 339; iż Rzymśka łtolicá Piotrá S. záfłádzić nigdy nie może: ponieważ do niey niedowiarstwo przyłstępu nie ma. *SkarJedn* 104; w ktorey [łódce = stolicy rzymskiej] kto się ná on brzeg wieczney oyczyzny przewozi/ nigdy żaden niedowiarstwem y Heretyctwem pogrążony być nie może. *SkarJedn* 144, 104; Ták P. Bog iáwwnymi [!] y ftráfzliwymi cudy niedowiarstwo żydowśkie leczył *SkarŻyw* 277; nowym piątnem/ iáko owieczkę swoię/ náznaczył cię/ od kozłow niedowiarstwem śmierdzących támże oddzielił cię *LatHar* 677; Abowiem zámknął Bog wżytko w niedowiarstwo (*marg*) w niedowiarstwie. (–) *WujNT Rom* 11/32; precz wżytko niedowiarstwo/ ktore słowom y mocy Bozkiey vwłoczyłz. *SkarKaz* 160a.

Wyrażenie: hebr. »synowie niedowiarstwa« (1): według Kxiążęciá mocy powietrzney duchá tego/ ktory teraz moc śwá okázuie w synach niedowiarstwá [*in filios diffidentiae*] *Leop Eph* 2/2.

3. *Niewyznawanie religii chrześcijańskiej* (5) : byłem/ powiáda [św. Paweł] bluzniercą/ przénálládownikiem/ y Hánbicielem: álem dołtąpił miłosierdzia/ przeto żem niewiádomie czynił/ w niedowiarstwie. *SkarŻyw* 80, 153; *WujNT* 564.

niedowiarstwo czyje (1): gdy vłlyżą o tey pogánce/ iż oná będąc ták dłuگو w złołciach śwych á w niedowiarstwie śwym/ przyłzłá ku thákiey łáłce przez wiarę śwá *RejPos* 74.

Szereg: »pogaństwo i niedowiarstwo« (1): Abyście się w żadnych śektách/ okrom iedney powłzechney wiáry/ zbáwienia dułznego nie śpodziewáli/ ktore w pogánstwie y w niedowiarstwie być może. *ReszPrz* 111.

4. *coll. Niewierni, poganie* (1) : A gdzieś się dziś tydzień włoczył? Kiedym ia tu v drugich był. Wáłefáłz się z niedowiarstwem Zaż nie lepiej z towarzysstwem? *MWilkJHist* L2v.

Synonimy: 1. nieufność, niewiara; 2. niewiara, niewierność.

Cf DOWIARSTWO, [NIEDOWIERNOŚĆ], NIEDOWIERZANIE